

**РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ВИКОРИСТАННЯ
ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

У статті визначено роль внутрішньогосподарського контролю на підприємствах, унаочнено етапи його проведення та викладено напрями покращення його організації.

Ключові слова: виробничі запаси, контроль, аудит, попередній контроль, поточний контроль, ефективність.

I. Вступ

Україна як країна, націлена на перехід до міжнародних стандартів обліку, повинна визначити основу для цього використання базових принципів і рекомендацій фахових організацій, що передбачає відповідну перебудову функцій та методики контролю. Оцінюючи діючу практику та економічну літературу останніх років, можна сказати, що одночасно із розвитком ринкових відносин у вітчизняній економіці система контролю почала втрачати своє дійсно суттєве та історичне значення.

Нові політичні й економічні реалії вимагають нових підходів до управління, пошуку таких їх форм, які б відповідали ринковим відносинам. Ефективне управління підприємством у сучасних ринкових умовах є досить складним процесом. Економічні перетворення, які здійснюються в Україні, нерозривно пов'язані з пошуком принципово нових методів управління виробництвом і, зокрема, матеріальними ресурсами та запасами, котрі є одними із визначальних чинників.

Особливої актуальності набуває проблема подальшого вдосконалення методики фінансового контролю, аналізу та обліку формування та використання запасів з максимальним наближенням її до міжнародних стандартів. На будь-якому підприємстві створюється система внутрішнього контролю для виконання поставлених перед нею завдань. Головним завданням проведення внутрішнього контролю є перевірка господарських операцій з метою недопущення перевитрат матеріальних і фінансових ресурсів, правильності постановки бухгалтерського обліку, виконання виробничих і фінансових планів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що за раніше існуючих умов командно-адміністративної системи управління народним господарством діяла досить ефективна та науково розроблена система й методика внутрішнього контролю, котра базувалася на традиціях

і національних особливостей. Вагомий внесок у вирішення зазначених проблем обліку та контролю запасів підприємств зробили вітчизняні вчені: Ю.В. Бакун, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлук, В.І. Єфіменко, В.П. Завгородній, З.В. Задорожний, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, В.І. Лишиленко, Л.В. Нападовська, І.І. Пилипенко, М.С. Пушкар, І.І. Сахарцева, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Н.М. Ткаченко, Н.В. Чебанова, В.О. Шевчук та інші.

II. Постановка завдання

Мета дослідження – визначення ролі внутрішньогосподарського контролю на підприємствах, унаочнення етапів його проведення та викладення напрямів покращення його організації.

III. Результати

Внутрішньогосподарський контроль – це система способів і прийомів, які використовуються на підприємстві відповідними службами (якщо такі організовані) чи посадовими особами з метою забезпечення належного збереження й ефективного використання ресурсів.

Особливе значення має внутрішньогосподарський контроль на тих підприємствах, котрі в процесі виробництва використовують значну кількість матеріальних цінностей і грошових коштів. Іншими словами, внутрішній контроль є необхідним особливо для тих суб'єктів господарювання, у яких значними є суми виробничих затрат [2].

На наш погляд, контроль, здійснюваний на підприємстві, повинен охоплювати такі основні стадії руху виробничих запасів: надходження, формування матеріальних запасів і найголовніше – використання у виробничому циклі.

Зокрема, контроль за використанням виробничих запасів у процесі виробництва доцільно здійснювати за такими напрямами [2]:

- контроль документального оформлення відпуску виробничих запасів;
- перевірка відповідності фактичного відпуску матеріалів на виробництво за встановленим лімітом;

- контроль відповідності витрачання матеріалів затвердженим нормам і нормативам;
- контроль за відходами і поверненням невикористаних матеріалів;
- контроль правильності віднесення матеріальних витрат на собівартість продукції.

Внутрішньогосподарський контроль систематично здійснюється в межах своєї компетенції, дає змогу своєчасно виявити відхилення або порушення технології виробництва, інші факти зловживань, якщо вони мали місце. Такий контроль здійснюється без спеціального контрольно-ревізійного апарату та потребує незначних витрат, тому він найбільш ефективний. Одночасно він виступає як самостійна функція управління всередині підприємства, відрізняється глибиною та точністю, оскільки здійснюється там, де знаходиться центр ваги управління. Для управління виробничими запасами на підприємствах важливого значення набувають попередній та поточний види контролю [1].

Попередній контроль найефективніше виявляється у формі маркетингу. За його допомогою вивчаються основні тенденції, перспективи попиту та пропозиції на ринку з метою визначення структури та обсягів купівлі-продажу. За допомогою попереднього контролю визначаються оптимальні розміри придбаних виробничих запасів, нормується їх витрачання за відповідними підрозділами.

Враховуючи масовий та безперервний характер виробництва на підприємствах, оперативний (поточний) контроль має ефективнішу функцію в управлінні запасами, оскільки сприяє щоденному встановленню резервів їх використання у ході виробничого процесу. Проведення такого контролю покладається на керівників структурних і виробничих підрозділів та здійснюється за даними технологічних приладів і лічильників. Узагальнення оперативного контролю здійснюють спеціалісти бухгалтерської служби за показниками внутрішньогосподарського обліку, відображеними у первинних документах.

На цьому етапі значна увага приділяється вдосконаленню внутрішньогосподарського контролю, в організації якого існує дублювання і паралелізм, а також відсутня чітка координація дій контролюючих. Зазвичай в організації внутрішньогосподарського контролю відсутнє єдине методичне керівництво, результати контролю слабко використовуються в оперативному регулюванні виробництва, для цього необхідно значно покращити побудову оперативного (щоденного) контролю [4].

Для оперативного контролю важливе значення має наявність необхідних нормативних документів, якими встановлюється певний порядок управління як для окремих об'єктів, так і в цілому по підприємству. Ці документи регламентують права, обов'язки,

відповідальність посадових працівників. Оперативний контроль є ефективним інструментом управління підприємством. Цей вид контролю своєчасно запобігає неефективному використанню виробничих запасів та виявляє порушення в оформленні облікових документів й інших операцій. Раціональна організація обліку, автоматизована обробка облікової інформації є важливими умовами підвищення дієвості контролю.

Однією зі складових та незалежних частин внутрішньогосподарського контролю є внутрішній аудит, що проводиться з метою перевірки та визначення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта. Служба внутрішнього аудиту вирішує ширший спектр завдань. Проте на практиці має місце певна недооцінка ролі такого контролю. Внаслідок цього підприємства позбавлені інформації, яку надає внутрішній аудит. По-перше, внутрішній аудит надає інформацію вищому рангу управління підприємства про його фінансово-господарську діяльність. По-друге, сприяє створенню ефективної системи обліку та внутрішнього контролю, що запобігають порушенням. По-третє, підтверджує достовірність звітів структурних підрозділів. Особлива потреба у створенні відділів внутрішнього аудиту сьогодні виникає на великих підприємствах з різними видами діяльності, зі складною розгалуженою структурою і великою кількістю територіально віддалених філій, дочірніх і залежних підприємств. Робота фахівців відділу внутрішнього аудиту в цьому напрямі полягає насамперед в уніфікації та стандартизації облікових процесів для правильного формування зведеної чи консолідованої звітності. Працівники бухгалтерських служб територіально відокремлених структурних підрозділів, не завжди додержуються єдиної методики бухгалтерського обліку. Внаслідок відсутності єдиного методологічного підходу спостерігається різноманітне відображення однакових операцій, що спричинює недостовірність консолідованої звітності [5].

Однак дослідження діючої практики обліку та внутрішньогосподарського контролю використання запасів підприємствами показали, що вона не повною мірою відповідає сучасним вимогам управління і не забезпечує своєчасність одержання інформації про їх стан та рух. Для проведення ефективного внутрішнього контролю за використанням запасів слід створити й організувати роботу відділу внутрішнього аудиту на більшості підприємств України, що дасть змогу підвищити ефективність використання запасів.

IV. Висновки

Таким чином, для запровадження внутрішньогосподарського контролю на підприємствах:

- потрібно враховувати особливості технологічного процесу виробництва продукції;

- необхідно застосовувати внутрішню документацію, яка б враховувала потреби інформаційні користувачів;
- система внутрішньогосподарського контролю на підприємствах має проводитись згідно з визначеними етапами й охоплювати всі рівні організаційної структури облікового процесу.

Список використаної літератури

1. Білуха М.Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит / М.Т. Білуха, Т.В. Микитенко. – К., 2005. – 888 с.
2. Индуков В.Н. Организация оперативного учета и контроля издержек производства / В.Н. Индуков. – М., 1986. – 143 с.
3. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : [монографія] / Є.В. Калюга. – К. : Ельга : Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
4. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства: системний підхід до розвитку / В.Ф. Максимова. – К. : АВРІО, 2005. – 264 с.
5. Михалевич С. Облік та внутрішньогосподарський контроль використання виробничих запасів / С. Михалевич // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 3. – С. 45–48.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2013.

Сёмченко В.В. Роль внутрихозяйственного контроля использования производственных запасов на предприятии

В статье определена роль внутрихозяйственного контроля на предприятиях, показаны этапы его проведения и изложены направления улучшения его организации.

Ключевые слова: производственные запасы, контроль, аудит, предварительный контроль, текущий контроль, эффективность.

Somchenko V. Role of internal control inventory use the enterprise

The article considers the role of internal control in enterprises. The main objective of internal control is to verify business transactions in order to prevent overspending material and financial resources, the correct setting of accounting, implementation of production and financial plans.

The author determines that the control exercised by the company, should include the following basic stages of movement of inventory: receipt, the formation of inventories and most importantly use in the production cycle. In particular, control over the use of inventory in the production process should carry the following areas:

- control documentation dispensing of inventory;
- test under actual delivery of materials to produce the established limits;
- spending under control material approved norms and standards;
- control of waste and the return of unused materials;
- control the correct classification of the material costs of production costs.

The author reflects on the fact that the introduction of internal control in enterprises:

- you need to take into account the peculiarities of the process of production;
- it is necessary to use an internal document that would take into account the needs of information users;
- the system of internal control in enterprises should be conducted according to certain stages and involve all levels of the organizational structure of your process.

The author argues that for effective internal controls over the use of reserves to create and organize the work of Internal Audit in most enterprises of Ukraine that will help improve the efficiency of inventory.

Key words: inventory, monitoring, audit, preliminary control, current control, efficiency.